

«ابن شهر آشوب» در «متشابه القرآن و مختلفه» تفسیر قرآن را به صورت موضوعی بیان کرد

«ابن شهر آشوب مازندرانی» در کتاب «متشابه القرآن و مختلفه»، تفسیر قرآن را به صورت موضوعی بیان کرده و آیات متشابه و محتاج به توضیح و آیات مورد اختلاف علما در موضوعات گوناگون را تبیین کرده است.

به گزارش خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، «حافظ ابو جعفر (ابوعبدالله) محمد بن علی بن شهر آشوب بن ابی نصر کیاکی بن ابی الجیش مازندرانی»، ملقب به «رشیدالدین، شیخ الدین و شیخ الطائفه» متولد 489 و متوفی 588 هجری قمری است.

او فقیه، محدث، مفسر، ادیب، شاعر، مطلع نسبت به رجال و احادیث، جامع هنر و فضیلت هاست، به شکلی که از سوی مخالفان و بیگانگان نیز مورد احترام و تعظیم بوده است. وی در هشت سالگی قرآن کریم را حفظ کرد. ابن شهر آشوب از دانش بالایی برخوردار بود، عبادت بسیار می‌کرد و همیشه با وضو بود.

وی به خراسان و شهرهای خوارزم، نیشابور، سبزوار و بیهق سفر کرد. به دنبال مخالفت و درگیری با والی مازندران، آن دیار را به مقصد بغداد ترک کرد و این در زمان مقتفی (555-530 هـ.ق) بود و شاید در راه بغداد بود که با علما ری، کاشان، اصفهان و همدان و ... دیدار کرد. چند سالی در بغداد ماند و در زمان حکمرانی مستضی (574-566 هـ.ق) به موصل مهاجرت کرد و پس از آن در حلب (از شهرهای سوریه) رحل اقامت افکند و این واقعه در زمان امیران شیعه مذهب آل حمدان به وقوع پیوست. ابن شهر آشوب در شهر حلب از دنیا رفت و در دامنه کوهی که «جوشن» می‌نامند، به خاک سپرده شد و آن گورستانی در حلب برای دفن بزرگان علمای شیعه است.

کتاب «متشابه القرآن و مختلفه»، تفسیر قرآن به صورت موضوعی و در باب آیات متشابه و محتاج به توضیح و آیات مورد اختلاف علما در موضوعات گوناگون است. در رابطه با پیشینه تألیف این‌گونه تفاسیر باید گفت که قرآن دریای عمیقی است که هر کس گوشه‌ای از آن را دیده، غرق آن شده و محو جمال و زیبایی آن شده است. عناوین مورد تحقیق در قرآن کریم بسیار فراوانند و علاوه بر تفسیر و تأویل، عناوینی از قبیل: نسخ و منسوخ، مجازهای قرآن، اسباب‌النزول، غریب‌القرآن، اعراب‌القرآن، لغات‌القرآن، فضائل‌القرآن، علم‌القرائن، تجوید و ... هم تألیفاتی را به خود اختصاص داده‌اند.

اما یکی از موضوعات مهم قرآنی مسئله محکم و متشابه است. در این زمینه اولین کسی که دست به قلم برده، «حمزه بن حبیب زیات کوفی» متوفای 156 هجری قمری از اصحاب امام صادق (ع) است که معروف به «امام‌القرآ» است. پس از او دیگران نیز کتبی با نام متشابه‌القرآن تألیف کرده‌اند، از جمله: ابوعبدالله محمد بن هارون، حسن بن حسن بن موسی نوبختی، محمد بن احمد عمیدی صاحب «تنقیح البلاغة» و صدرالمتألهین شیرازی.

ابن شهر آشوب که در موضوعات مختلف تألیفات گران‌بهای دارد، در علوم قرآنی نیز سه کتاب ارزشمند از خود به یادگار گذاشته که عبارت‌اند از: الاسباب و النزول، متشابه‌القرآن و مختلفه و المناقب که در آن آیات فراوانی را در فضائل اهل‌بیت (ع) بیان کرده است.

کتاب متشابه‌القرآن در دو جلد تألیف شده است. جلد اول این کتاب شامل: بحث‌های توحید، اصول دین و صفات الهی، خلقت آسمان، زمین و دیگر موجودات، سعادت و شقاوت و قضا و قدر، نبوت و قصص انبیاء (ع) و بحث‌های متفرقه به عنوان مفردات. جلد دوم کتاب نیز شامل بحث‌هایی است از جمله: آیات قرآن درباره پیامبر اسلام (ص)، فضائل اهل‌بیت پیامبر (ص)، موضوعات متفرقه؛ مانند توبه، قیامت و ... آیات اصول فقه و فقه، ناسخ و منسوخ و نوادر.

ابن شهر آشوب مازندرانی در این کتاب بحث‌ها را چپ‌نشین موضوعی داده و از تفسیر ترتیبی آن اجتناب کرده است. علت آن هم روشن است؛ زیرا دسترسی به مطلب مورد نظر و بحث دلخواه به سادگی امکان‌پذیر است. در این کتاب تمام قرآن تفسیر نشده، بلکه فقط آیات متشابه و آیاتی که مورد اختلاف علما یا مفسرین قرار گرفته‌اند، تبیین شده است؛ لذا دسترسی به مطلب دلخواه در این نوع تفسیر گزینشی مشکل است.

با ترتیب موضوعی و قرار دادن هر دسته آیات در یک عنوان؛ اولاً تمام آیات مربوط به یک موضوع به سهولت بررسی می‌شود. ثانیاً از تکرار بسیاری از آیات در جاهای مختلف کتاب پرهیز می‌شود و لازم نیست در هر کجا که به موضوع خاصی رسیدیم، تمام آیات سابق و لاحق را در آن موضوع تکرار کنیم.

کار تحقیق و تصحیح و مقابله کتاب و استخراج آیات در یکی از چاپ‌های آن بر عهده حجت‌الاسلام «حسن مصطفوی» بوده و در ابتدای کتاب نیز علامه «شهرستانی» مقدمه‌ای بر آن نوشته و بحث‌هایی در رابطه با محکم و متشابه و حکمت وجود متشابه در قرآن آورده که بسیار زیبا و خواندنی است. در پایان کتاب فهرست مطالب آمده و پس از آن فهرست آیات بحث شده در کتاب، به ترتیب سوره‌های قرآن ذکر شده است.

www.iqna.ir